

Тимчишин Дмитро Михайлович –
ад'юнкт кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ЗА УЧАСТЮ ПІДОЗРЮВАНОВОГО У ВЧИНЕННІ ВБИВСТВА

Досліджено питання використання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного у вчиненні вбивства. Проаналізовано важливість науково-технічного забезпечення проведення таких слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: науково-технічні засоби; підозрюваний; науково-технічне забезпечення; слідчі (розшукові) дії.

Исследованы вопросы использования научно-технических средств при проведении следственных (розыскных) действий с участием подозреваемого в совершении убийства. Проанализирована важность научно-технического обеспечения проведения таких следственных (розыскных) действий.

Ключевые слова: научно-технические средства; подозреваемый; научно-техническое обеспечение; следственные (розыскные) действия.

The question of the use of scientific and technical facilities during the investigation (investigation) activities involving suspected of murder. Analyzed the importance of scientific and technical support of the investigation (investigation) activities involving the suspect in the murder.

Keywords: scientific and technical means; suspect; scientific and technical support; investigative (detective) action.

Розвиток суспільних відносин зумовив потребу реформування кримінального процесуального законодавства загалом та правоохоронних органів зокрема. Тому, з урахуванням потреб практики, було розроблено та прийнято новий Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України, який здатний ефективніше врегулювати суспільні відносини у сфері кримінального провадження.

Цей Кодекс, що набрав чинності 20 листопада 2012 року, передбачає низку слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного, проведення яких стало можливим з розвитком новітніх технологій та появою сучасних науково-технічних засобів. Зазвичай науково-технічні засоби використовуються під час розслідування насильницьких злочинів, таких як вбивство, звалтування, розбійний напад. Саме тому реформування кримінального процесуального законодавства України

викликає потребу подальшого розроблення науково-технічного забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного у вчиненні вбивства.

Висвітленню різних проблем щодо проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного присвячені дослідження М. В. Бахарєва, В. Є. Богинського, В. К. Весельського, Н. В. Грищенко, О. О. Закатова, В. С. Комаркова, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, О. А. Леві, В. В. Негребецького, Л. Д. Удалової, В. Ю. Шепітька та інших учених.

Питання, що стосуються використання науково-технічних засобів, розглядали такі відомі науковці: А. І. Вінберг, В. Г. Гончаренко, Г. І. Грамович, Р. Б. Єзерський, А. В. Іщенко, Є. П. Іщенко, П. П. Кабанов, В. В. Коваленко, В. П. Колмаков, Ю. Г. Корухов, А. В. Кофанов, В. А. Оровер, О. О. Пунда, М. О. Селіванов, П. Т. Скорченко, С. М. Трегубов, П. В. Цимбал та інші вчені. Проте, незважаючи на певну наукову розробленість використання науково-технічних засобів у розслідуванні, цей напрям потребує подальшого наукового дослідження. Окреслення питань, що стосуються використання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного у вчиненні вбивства, і є безпосереднім завданням наукової статті.

Оскільки вбивства становлять значну суспільну небезпеку, то при затриманні підозрюваних, стосовно них обирають запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Вирішенню питання про обрання запобіжного заходу повинен передувати збір доказів, що свідчать про винність особи у вчиненні вбивства. Значна частина таких доказів отримується з використанням науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного. До таких слідчих (розшукових) дій можна віднести допит, допит і впізнання в режимі відеоконференції під час досудового розслідування, слідчий експеримент, освідчування.

Відповідно до ч. 1 ст. 223 КПК України, слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Як зазначає В. К. Весельський, у збиранні доказової інформації одне з основних місць посідає допит. Із усього бюджету часу, що витрачається слідчим на проведення слідчих дій, саме на проведення допитів припадає понад 80 % [1].

Допит – це слідча (розшукова) дія, передбачена ст. 224 КПК України. Відповідно до ч. 5 ст. 224 КПК України, під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відеозапис. З перелічених способів фіксації найоптимальнішим є фіксація за допомогою науково-технічних засобів відеофіксації. Саме тому практика іде шляхом першого допиту підозрюваного у вчиненні вбивства, обов'язково з використанням науково-технічних засобів відеофіксації.

Перший допит підозрюваного має бути найбільш повним і якісним, тому, що зазвичай у перший день з моменту затримання підозрюваний готовий надати всю інформацію. У подальшому, осмисливши тяжкість

свого становища та отримавши “поради” своїх співкамерників по ізолятору тимчасового тримання чи слідчому ізолятору, підозрюваний (обвинувачений) може відмовитися від дачі показань, змінити їх, чи відмовитися від даних раніше показань, мотивуючи їх дачу фізичним та психологічним тиском з боку працівників міліції. Проте, маючи протокол та відеозапис допиту підозрюваного за участю захисника, ми забезпечуємо себе від такого перебігу подій.

Що стосується вимог до складання протоколу допиту, то в новому КПК України міститься норма (ч. 2 ст. 104 КПК України), яка передбачає можливість не вносити до протоколу текст показань за умови фіксування допиту за допомогою науково-технічних засобів. Відповідно до ч. 2 ст. 104 КПК України, якщо за допомогою технічних засобів фіксується допит, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі в протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього. У порівнянні з КПК України 1960 р., такий спосіб фіксації є альтернативою класичному способу фіксації показань із занесенням до протоколу.

Слідчою (розшуковою) дією, яка спрямована на отримання, перевірку і уточнення вже зібраних доказів, є також слідчий експеримент. Ця слідча (розшукова) дія передбачена ст. 240 КПК України і полягає у відтворенні дій, обстановки, обставин певної події, проведенні необхідних дослідів чи випробувань.

Про використання науково-технічних засобів під час проведення цієї слідчої (розшукової) дії законодавець зазначає в ч. 2 ст. 240 КПК України, де зазначено, що за необхідності слідчий експеримент може проводитися за участю спеціаліста. Під час проведення слідчого експерименту можуть проводитися вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складатися плани і схеми, виготовлятися графічні зображення, відбитки та зліпки, які додаються до протоколу.

За КПК України 1960 р. основним способом фіксації ходу та результатів будь-якої слідчої (розшукової) дії, у тому числі слідчого експерименту, який проводився в межах відтворення обстановки і обставин події, було протоколювання, а фіксація за допомогою науково-технічних засобів виступала як додатковий спосіб фіксації. Проте, як зазначає Р. С. Белкін, аналізуючи протокол слідчого експерименту слід урахувати, що між його змістом і результатами проведених дослідів наявна посередня ланка – особа, яка склала протокол, її суб’єктивні якості: здатність сприймати і запам’ятовувати, уміння найбільш повно відтворювати сприйняте [2, с. 59]. Для того, щоб усунути цю посередню ланку і найбільш об’єктивно зафіксувати хід та результати слідчої (розшукової) дії, слід використовувати науково-технічні засоби. Тому, з урахуванням зміни кримінального процесуального законодавства, сьгодні фіксації ходу та результатів слідчих (розшукових) дій за допомогою науково-технічних засобів надається більша увага.

Ще одним аргументом, який підтверджує це, є наявність норми (ч. 7 ст. 223 КПК України), яка передбачає застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, як альтернативу залучення не менше двох понятих під час проведення деяких слідчих (розшукових) дій, у тому числі слідчого експерименту. Це є ще одним доказом того, що нове кримінальне процесуальне законодавство України відводить більшу роль використанню науково-технічних засобів для фіксації ходу та результатів слідчих (розшукових) дій.

Докази, зібрані під час слідчого експерименту, найбільш наглядно ілюструють обставини кримінального правопорушення, саме тому під час розслідування вбивств перебіг та наслідки цієї слідчої (розшукової) дії обов'язково фіксують за допомогою науково-технічних засобів відеофіксації, а ключові моменти – за допомогою фотозйомки.

Якщо дві попередньо розглянуті слідчі (розшукові) дії у тій чи іншій інтерпретації були передбачені КПК Країни 1960 р., то проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК України) стало можливе з розвитком новітніх технологій та появою відповідних науково-технічних засобів.

У ч. 1 ст. 232 КПК України передбачено, що допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені в режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування).

Дистанційне досудове розслідування передбачає можливість проведення окремих слідчих (розшукових) дій за умов, що учасники таких дій на момент їх проведення перебувають у різних місцях, географічно віддалених одне від одного на відстань, що створює неможливість їх безпосереднього контакту. Такий контакт відбувається завдяки використанню науково-технічних засобів, а саме:

а) персонального комп'ютера, обладнаного відеокамерою, мікрофоном і динаміками;

б) відповідного програмного забезпечення, яке дає змогу зчитувати, відтворювати аудіовізуальну інформацію та забезпечувати інформаційну безпеку (програма типу "Skype" чи її аналоги);

в) відповідної технології, яка здатна забезпечувати належну якість зображення і звуку та передавати аудіовізуальну інформацію на відстань (Інтернет).

Skype – це програма для комунікації через Інтернет, яка являє собою систему інтернет-телефонії, текстового та відео зв'язку [3]. Це програмне забезпечення нині доступне безкоштовно й може бути завантажено з веб-вузла компанії, а тому надає можливість без будь-яких затрат використовувати його в дистанційному досудовому розслідуванні.

Програма Skype має кілька зручних функцій, які дають змогу учасникам кримінального провадження використовувати їх у дистанційному досудовому розслідуванні, а саме:

SkypeOut дає змогу користувачам Skype зв'язуватися з традиційними телефонними номерами, зокрема мобільними, за невеликі гроші;

SkypeIn надає можливість користувачам Skype отримувати виклики на їх комп'ютери зі стаціонарних телефонів;

Skype Voicemail дає змогу людям, які телефонують, залишати голосові повідомлення для користувачів Skype, яких немає в цей час у мережі;

Skype chat підтримує текстовий груповий чат з інтерфейсом, подібним до IRC зі 100 людей одночасно;

Skype video calling надає можливість здійснювати відеовиклики.

Крім того, Skype підтримує функцію передачі зображень, текстових та інших файлів у режимі реального часу, а версія Skype Premium – можливість проведення групових відеоконференцій.

Кримінальний процесуальний кодекс України висуває високі вимоги до безпеки інформації, яка передається телекомунікаційними мережами. Зокрема, у ч. 3 ст. 232 КПК України передбачено, що використання в дистанційному досудовому розслідуванні технічних засобів і технологій повинно забезпечувати належну якість зображення і звуку, а також інформаційну безпеку.

Безпека інтернет-комунікацій стала предметом, щодо якого люди стали обізнанішими. Що стосується інформаційної безпеки Skype, то весь його трафік кодується за замовчанням і користувач не може вимкнути це. Skype повідомляє, що використовує тільки відкрито доступні, надійні алгоритми кодування. Користувач не залучається до процесу кодування і тому не має справи з результатами інфраструктури Public key. Програмне забезпечення Skype безпосередньо використовує багатокодову плутанину і розшифровки в пам'яті, зокрема сотні чексаммерів та інші засоби проти зворотної компіляції [4].

Проаналізувавши систему інтернет-телефонії, текстового та відеозв'язку Skype, можна дійти висновку, що її технічні можливості є оптимальними для використання в дистанційному досудовому розслідуванні.

Використанню в такому розслідуванні науково-технічних засобів і технологій надається надзвичайно важливе значення. Якщо за звичайного проведення слідчих (розшукових) дій науково-технічні засоби застосовують переважно з метою фіксування перебігу дії та отриманих результатів, то в дистанційному досудовому розслідуванні важливе значення має створення за їх допомогою повноцінних умов для отримання й передачі інформації на відстань у режимі реального часу, належної якості звукового сигналу і відеографічного зображення, за умови одночасного й повноцінного сприйняття інформації з кожного з віддалених місць, у якому відбуваються події, що пов'язані сутністю і єдністю завдань допиту чи впізнання [5].

У ч. 3 ст. 232 КПК України зазначено, що учасникам слідчої (розшукової) дії повинна бути забезпечена можливість ставити запитання і отримувати відповіді осіб, які беруть участь у слідчій (розшуковій) дії дистанційно, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та

виконувати процесуальні обов'язки, передбачені КПК України. Отже, саме за допомогою науково-технічних засобів учасникам слідчої (розшукової) дії забезпечуються зазначені можливості, реалізуються надані їм процесуальні права та виконуються процесуальні обов'язки.

Під час проведення допиту чи впізнання в режимі відеоконференції науково-технічні засоби використовуються не тільки для створення за їх допомогою повноцінних умов для отримання й передачі інформації на відстань у режимі реального часу. Адже ч. 9 ст. 232 КПК України передбачає, що хід і результати слідчої (розшукової) дії, проведеної в режимі відеоконференції, фіксуються за допомогою науково-технічних засобів відеозапису, що свідчить про використання науково-технічних засобів і для фіксації ходу та результатів слідчих (розшукових) дій.

Якщо у вище розглянутих слідчих (розшукових) діях фіксація за допомогою науково-технічних засобів є правом слідчого, то у випадку проведення допиту чи впізнання в режимі відеоконференції – обов'язком. Якщо учасники таких дій на момент їх проведення перебувають у різних місцях, то для повної фіксації потрібно застосовувати щонайменше дві відеокамери і до протоколу додавати два відеозаписи як додатки.

Ще однією слідчою (розшуковою) дією за участю підозрюваного є освідчування особи. Відповідно до ч. 1 ст. 241 КПК України, слідчий, прокурор здійснює освідчування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на їх тілі слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу.

Про використання науково-технічних засобів під час освідчування зазначено в ч. 4 ст. 241 КПК України, де передбачено, що за необхідності здійснюється фіксування наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідчуванню, слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет шляхом фотографування, відеозапису чи інших технічних засобів.

У зв'язку з тим, що освідчування – це слідча (розшукова) дія, пов'язана з можливим оголенням освідчуваної особи, то законодавець визначив особливий порядок зберігання додатків до протоколу цієї слідчої (розшукової) дії, виготовлених за допомогою науково-технічних засобів. Згідно ч. 4 ст. 241 КПК України, зображення, демонстрація яких може розглядатись як образлива для освідчуваної особи, зберігаються в опечатаному вигляді й можуть надаватись лише суду під час судового розгляду.

Науково-технічні засоби під час освідчування використовуються не тільки для фіксації наявності чи відсутності на тілі особи, яка підлягає освідчуванню, слідів кримінального правопорушення або особливих прикмет, а й для отримання біологічних зразків для експертизи, адже згідно з ч. 3 ст. 245 КПК України, відбирання біологічних зразків у особи здійснюється за правилами, передбаченими ст. 241 КПК України, тобто в межах освідчування.

У контексті викладеного ми дійшли висновку, що використання науково-технічних засобів підвищує та розширює тактичні можливості слідчих під час проведення слідчих (розшукових) дій. Сьогодні науково-технічні засоби надають можливість учасникам слідчих (розшукових) дій

реалізувати надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки. Без використання науково-технічних засобів в умовах сьогодення не можливо здійснити жодної з перелічених слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного. Отже, науково-технічне забезпечення проведення слідчих (розшукових) дій за участю підозрюваного у вчиненні вбивства є важливим аспектом доказування в розслідуванні вбивств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В. К. Весельський – К., 1999. – 20 с.
2. Белкин Р. С. Эксперимент в уголовном судопроизводстве : [метод. пособ.] / Белкин Р. С., Белкин А. Р. – М. : Изд. гр. ИНФРА М – НОРМА, 1997. – 160 с.
3. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://blogoreader.org.ua/2010/01/27/what-is-skype/>.
4. Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Skype>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / за заг. ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Юстініан, 2012. – 1224 с.

Фінагєєв Валерій Олександрович –
здобувач Національної академії
внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто актуальні проблеми проведення слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності.

Ключові слова: слідчі (розшукові) дії; негласні слідчі (розшукові) дії; заходи забезпечення кримінального провадження; злочини у сфері банківської діяльності; організація; тактика.

Рассмотрены актуальные проблемы проведения следственных (розыскных) действий и других процессуальных мероприятий при расследовании преступлений в сфере банковской деятельности.

Ключевые слова: следователи (розыскные) действия; негласные следственные (розыскные) действия; меры обеспечения уголовного производства; преступления в сфере банковской деятельности; организация; тактика.

We consider the problem of current investigation (investigation) actions and other procedural steps in the investigation of crimes in banking.

Keywords: investigative (detective) action; covert investigative (detective) actions; measures of criminal proceedings; crimes in banking; organization; tactics.

Досудове розслідування здійснюється за допомогою передбачених законом кримінальних процесуальних засобів пізнання. До них належать, насамперед, слідчі (розшукові) дії як основний вид процесуальних дій, що спрямовані на отримання (збирання) або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 223 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України).

Процесуальний порядок проведення слідчих (розшукових) дій закріплюється положеннями глави 20 КПК України (ст. 223–245). У новому кримінальному процесуальному законодавстві нарешті усунуто правову неузгодженість у визначенні слідчих дій, про необхідність чого неодноразово наголошували процесуалісти, аналізуючи КПК 1960 р. [1–6].

Збирання доказів вважається одним з елементів доказування. Структуру збирання доказів слід розглядати як урегульовану КПК України діяльність уповноважених суб'єктів щодо виявлення й фіксації у встановленому кримінальним процесуальним законом порядку